

Гаврилюк Р.В.

здобувач

(*Запорізький національний університет*)

УДК 342.95 : 351.811

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Розглянуто питання становлення наукових поглядів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні. Визначено напрями наукового пошуку сучасних форм та моделей забезпечення безпеки дорожнього руху.

Ключові слова: безпека дорожнього руху, транспортні засоби.

Постановка проблеми. Загрози, які несе з собою тотальна автомобілізація, добре розуміють у світі. Організація Об'єднаних Націй оголосила 2011-2020 роки Десятиріччям дій з безпеки дорожнього руху. Такі країни, як Швеція, Великобританія, Німеччина, ставлять перед собою амбітне завдання – знизити кількість жертв на автошляхах до нуля. Для цього втілюються в життя комплексні програми практичних заходів, в основі яких лежать національні стратегії боротьби за безпеку на дорогах, організація міжгалузевих, міжвідомчих державних органів, які координують роботу з БДР.

Людина, її життя, здоров'я і безпека відповідно до Конституції України визнані найвищою соціальною цінністю в нашій державі. Однак порівняно з країнами Європи стан безпеки дорожнього руху в Україні можна охарактеризувати як вкрай незадовільний через високий рівень смертності та дорожньо-транспортного травматизму. Відносна кількість загиблих на автошляхах України у 7-10 разів більша, ніж у розвинених країнах. Щодня на вітчизняних дорогах трапляються десятки дорожньо-транспортних пригод, унаслідок яких гинуть від 10 до 15 осіб, близько 200 одержують травми різного ступеня тяжкості. Як справедливо звернуто увагу Т.О. Гуржієм, за останні двадцять років кількість жертв автоаварій в Україні перевищила 120 тис. (що втричі більше, ніж сукупні втрати людства від тероризму, авіаційних, корабельних та інших техногенних катастроф) [1, с. 1].

Соціально-політичні зміни в Україні та нові пріоритети державотворення, в основу яких покладено примат забезпечення прав і свобод людини і суспільства в цілому, стимулюють вітчизняну юридичну науку до пошуку нових форм забезпечення потреб суспільства правовими засобами. Одним із наріжних шляхів активізації процесу переходу від застарілих і архаїчних дослідницьких моделей до інноваційних є створення нової наукової адміністративно-правової доктрини, яка б враховувала принципові зміни у погляді на суспільне призначення адміністративного права, розуміння його як права забезпечення і захисту прав людини [2, с. 67].

Слід підтримати позицію В.К. Колпакова, що входження України в період інтенсивної трансформації соціально-економічних і політико-ідеологічних відносин, закріплення засад ринкової економіки та станов-

лення правової держави об'єктивно зумовили потребу переосмислення значення права як специфічного інструменту соціальних перетворень та одного з основних важелів у реалізації завдань, що стоять перед суспільством [3, с. 12].

Вказане припускає необхідність проведення комплексного і поглибленого аналізу проблем, перш за все правових, кримінально-правового і адміністративно-правового аспектів. Зазначені проблеми потребують своєчасного і адекватного вирішення і обумовлюють актуальність теми даного дослідження.

На черговому етапі адміністративної реформи наукові аспекти та організаційно-методичні механізми набувають впливу на безпеку дорожнього руху з метою створення ефективної системи її забезпечення.

У вітчизняній науковій літературі ці проблеми розглядалися представниками різних галузей науки (права, технічних, гуманітарних тощо). Разом з тим слід зазначити, що за наявності значної кількості різноманітних наукових джерел ситуація з безпекою дорожнього руху залишається складною, а її актуальність визначається складною ситуацією на автошляхах країни.

Метою статті є вивчення дисертацій з питань безпеки дорожнього руху, які стосувалися проблем забезпечення безпеки дорожнього руху незалежно від галузі знань. Аналізу у контексті дослідження підлягали автореферати дисертаційних робіт, що були захищені в Україні за період з 1993 по 2012 рр., тобто за 20 років. Усього у процесі дослідження було проаналізовано 70 авторефератів дисертаційних робіт.

Аналіз даних з огляду на здобуття наукового ступеня виглядає так (рис. 1):

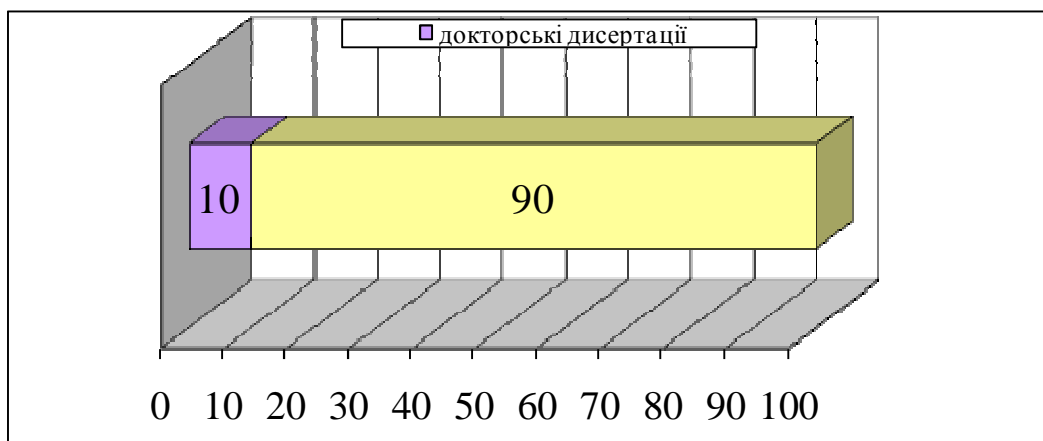

Рис. 1. Кількість захищених дисертаційних робіт

- докторських дисертацій відповідної тематики – 10%;
- кандидатських дисертацій – 90%.

Детальнішу інформацію можна отримати на підставі даних такої таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл даних щодо здобуття наукового ступеня

Категорія науки	кандидатські дисертації	докторські дисертації
Юридичні науки	71,4	7,1
Технічні науки	17,1	2,9
Психологічні науки	1,4	–
Усього:	90,0%	10,0%
	100,0%	

Таким чином, дані таблиці свідчать, що за двадцять років, які підлягали аналізу, серед дисертаційних робіт лідирують переважно кандидатські дисертації з юридичних наук – 71,4%; на другому місці – з технічних наук – 17,1%. Серед докторських також переважають юридичні – 7,1%.

Загальну інформацію стосовно наукової спрямованості в контексті написання дисертаційної роботи можна систематизувати так (рис. 2):

- як вже було зазначено, переважну кількість дисертаційних робіт щодо різноманітних аспектів безпеки дорожнього руху складають роботи юридичної спрямованості – 78,5%;
- на другому місці дисертаційного «рейтингу» з великим відривом у бік зниження показника – роботи технічного характеру – 20,0%;
- третє і останнє місце з показником у 1,4% посіли роботи з психологічних наук.

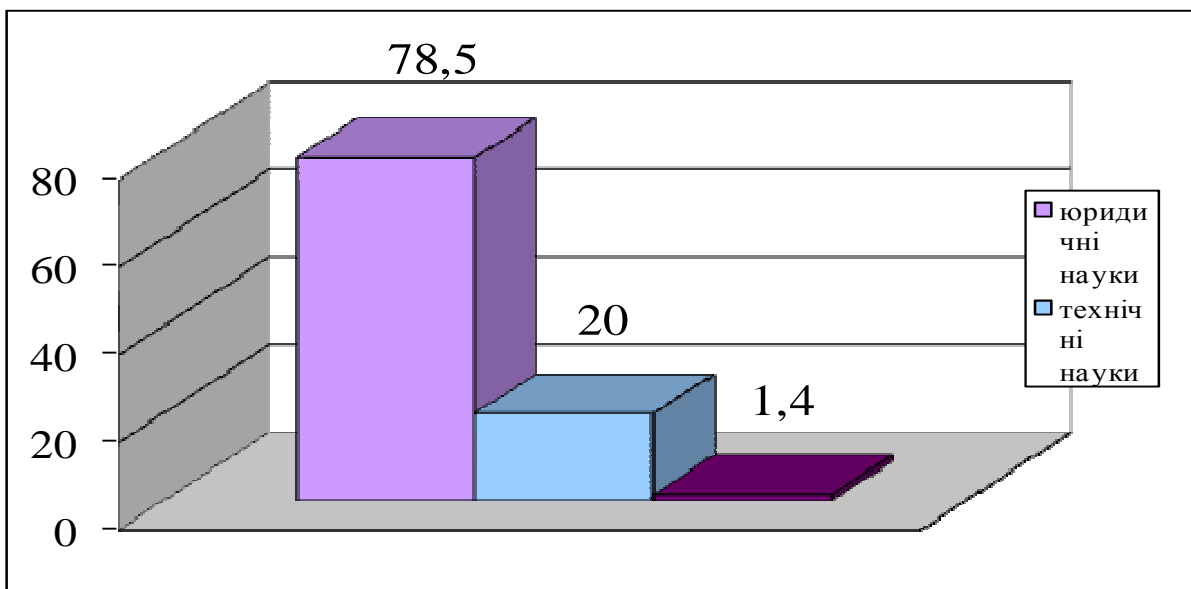

Рис. 2. Розподіл даних щодо пріоритетності наук, з яких захищено дисертації

Проведена нами конкретизація понять не привнесла до звіту нових даних – детальний розподіл повністю дублює загальний. Різниця зафіксована лише у кількісних показниках. Така інформація є цілком передбачуваною та прогнозованою, адже безпека дорожнього руху – це, перш за все, юридична та технічна категорія.

Аналіз шифрів спеціальностей для більшої наочності доцільно надати у табличному вигляді (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл даних щодо шифрів спеціальностей ВАК України

Шифр спеціальності		%
<i>Технічні науки</i>		
05.01.02	стандартизація та сертифікація	1,4
05.13.22	управління проектами та програмами	1,4
05.22.01	транспортні системи	5,7
05.22.11	автомобільні шляхи та аеродроми	1,4
05.22.20	експлуатація та ремонт засобів транспорту	4,3
05.23.20	містобудування та територіальне планування	5,7
<i>Юридичні науки</i>		
12.00.01	теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень	4,3
12.00.02	державне право і управління, адміністративне право, фінансове право	1,4
12.00.03	цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право	1,4
12.00.05	трудове право; право соціального забезпечення	1,4
12.00.06	земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право	4,3
12.00.07	адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право	47,1
12.00.08	кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право	12,9
12.00.09	кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза, оперативно-розшукова діяльність	4,3
12.00.11	міжнародне право	1,4
<i>Психологічні науки</i>		
19.00.06	юридична психологія	1,4
<i>Національна безпека</i>		
21.07.05	службово-бойова діяльність сил охорони правопорядку	1,4
Усього:		100,0

Як видно з табличних даних, серед науковців переважають, як вже говорилося, спеціальності юридичні. Отже, трійка популярних спеціальностей юридичної спрямованості виглядає так:

- на першому місці спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (47,1%);
- на другому – спеціальність 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право (12,9%);
- третє місце посіли декілька спеціальностей: 12.00.01 – теорія права і держави; історія вчень про право і державу; 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право; 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза, оперативно-розшукова діяльність (по 4,3%) (рис. 5).

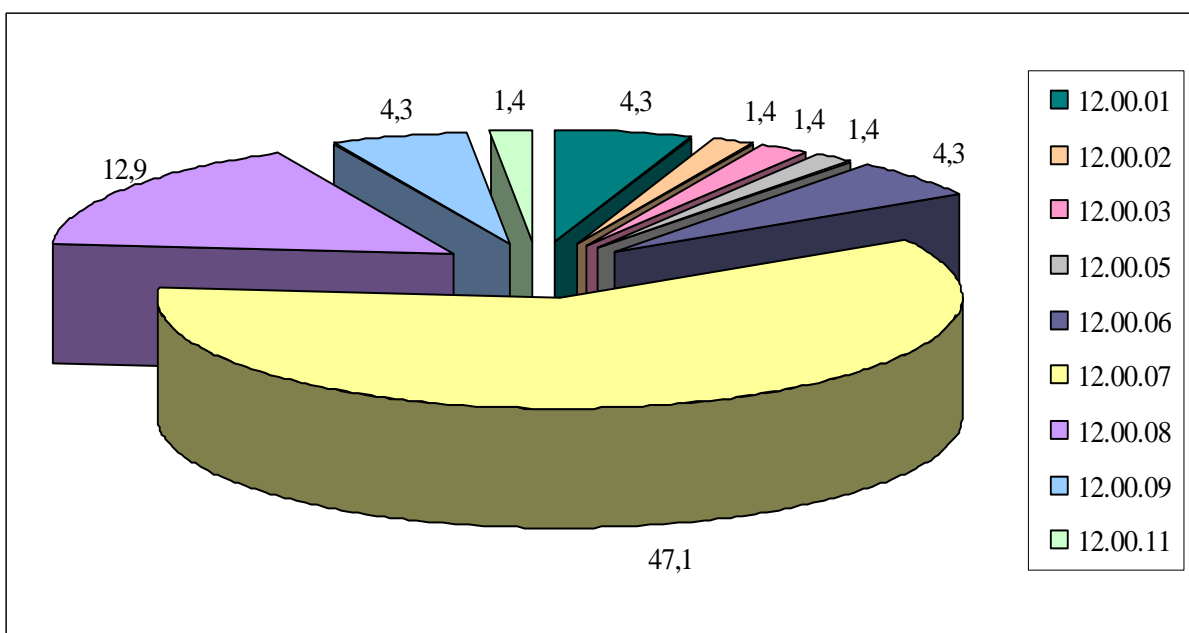

Рис. 5. Розподіл даних щодо шифрів юридичних спеціальностей, з яких захищено дисертації

Серед технічних спеціальностей пріоритети такі:

- на першому місці спеціальності 05.22.01 – транспортні системи і 05.23.20 – містобудування та територіальне планування – по 5,7%;
- друге місце посідає спеціальність 05.22.20 – експлуатація та ремонт засобів транспорту – 4,3%;
- на третьому місці опинилися усі інші технічні спеціальності – по 1,4%.

Окремо винесено дисертаційні роботи з психологічних робіт та національної безпеки, адже їх усього було захищено по одній, тобто також по 1,4%.

Таким чином, отримані дані підтверджують попередні висновки про пріоритетність юридичних наук у контексті вивчення БДР як багатоаспектного явища, хоча такий перекис у бік правових наук свідчить про достат-

ньо вузький підхід до вивчення проблематики. Частіше розглядали тему через призму адміністративного права і процесу, рідше – кримінального-права та криминології.

Згідно із дослідницькою метою, нами були піддані контент-аналізу деякі акцентуації в назвах дисертаційних робіт. На підставі проведеного аналізу з'ясовано:

- у більшості робіт йшлося про *забезпечення безпеки* дорожнього руху з урахуванням різних аспектів – 30,8%;
- у 17,1% дисертацій було розглянуто деякі аспекти *відповідальності* (як кримінальної, так і адміністративної) за порушення;
- 8,6% акцентували увагу на *правовому регулюванні*;
- по 4,3% дисертацій розповідали про *профілактику* та *державний контроль*;
- по 2,9% робіт розкривали деякі запитання щодо *кваліфікації порушень* та *правового режиму*;
- по 1,4% робіт розглядали аспекти: *забезпечення прав; експертиза; діяльність; дозвільна діяльність; систематизація законодавства; запобігання правопорушенням; пропускна здатність; боротьба із злочинними посяганнями; розслідування злочинів; застосування санкцій; психологічні особливості; процесуальне доказування; розробка науково-методичних основ; владні повноваження; злочини; правосвідомість; статус; принципи та методи утримання; договори перевезень; розвиток органів ДАІ; нагляд* (рис. 3).

Отже, одержані дані свідчать, що акценти у дисертаційних роботах зроблено на проблематиці забезпечення безпеки дорожнього руху (майже третина робіт). Менше робіт – 17,1% – присвячено вивченню різних аспектів проблеми відповідальності за порушення БДР.

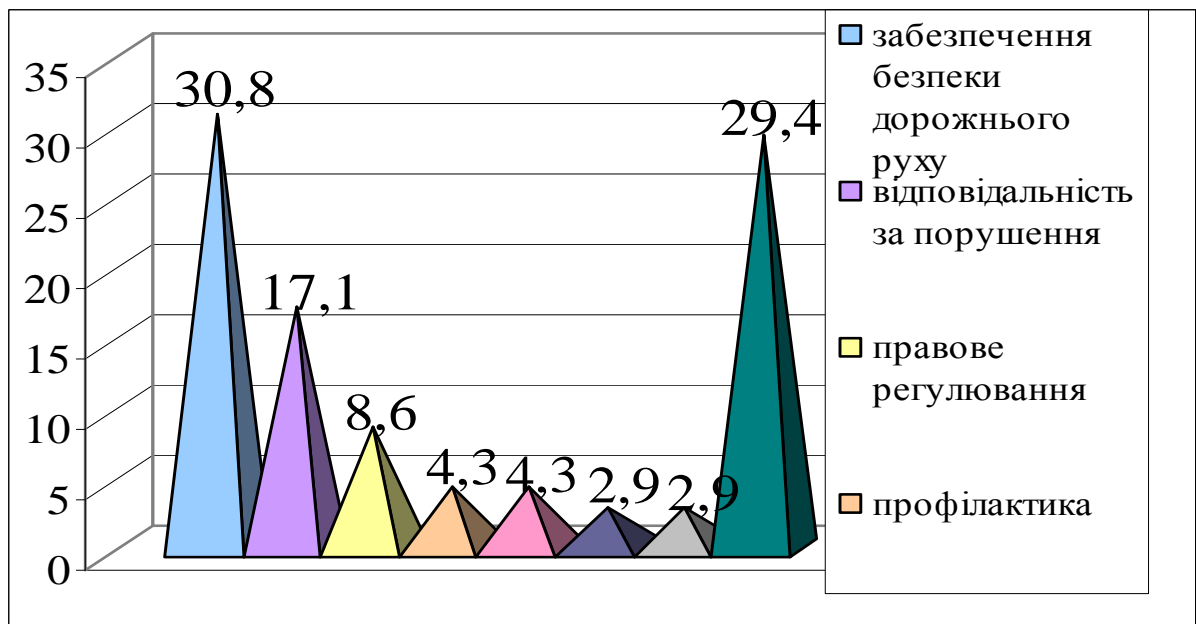

Рис. 3. Розподіл даних щодо акцентуацій у назвах дисертаційних робіт

Також було проаналізовано і головні аспекти, про які згадувалося у назвах дисертаційних робіт. Отже, даний розподіл можна представити так:

- 30,0% робіт увагу акцентували на адміністративно-правових аспектах, адміністративних і адміністративно-примусових;
- 14,3% – на кримінально-правових, кримінальних та криміналістичних і віктимологічних аспектах;
- 12,9% – на правових і організаційно-правових аспектах;
- 2,9% – на державних аспектах;
- 2,9% – на науково-методичних і наукових аспектах;
- 1,4% – на службово-бойових аспектах;
- 1,4% – на теоретико-правових аспектах;
- 1,4% – на загальнотеоретичних аспектах;
- 1,4% – на психологічних аспектах;
- 1,4% – на процесуальних аспектах;
- 1,4% – на нормативних аспектах;
- у 28,6% назвах дисертацій фігурують дещо інші акценти, отже, важко ідентифікувати, які аспекти в них малися на увазі (рис.4).

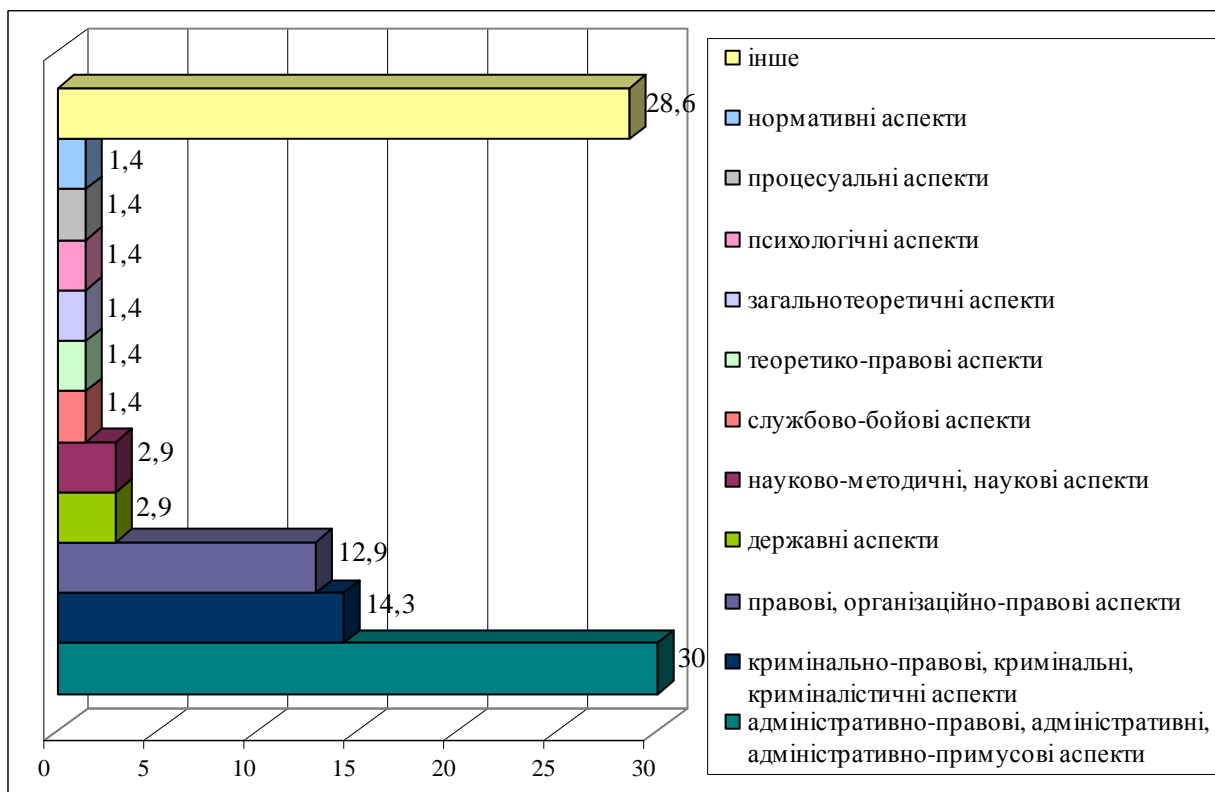

Рис. 4. Головні аспекти у назвах дисертаційних робіт

Таким чином, адміністративні, кримінальні, кримінологічні та взагалі правові аспекти мають значну перевагу над іншими. Тобто ці дані також підтверджують попередні результати аналізу авторефератів, на які вже було вказано дослідником у попередніх висновках, – безпека дорожнього руху та її складові розглядаються, насамперед, у правовому розрізі.

У назвах деяких робіт фігурували посилання до країн (у 65,7% дисертаційних робіт назва країни не згадувалася): у переважній кількості дисертацій акцент робився на особливості БДР в Україні (32,9%) і лише у 1,4% назвах йшлося про Євросоюз.

Отже, у назвах робіт найчастіше йшлося про ситуацію, пов'язану з безпекою БДР в Україні. Такі дані є цілком зрозумілими, адже розглядалися дисертаційні роботи, підготовлені та захищені саме в Україні.

Також у назвах дисертаційних робіт йшлося про деякі структури, що мають забезпечувати безпеку дорожнього руху. Отже, до них науковці у першу чергу відносять Державну автомобільну інспекцію – 17,1%; згадувалися також дорожня служба і міліція – по 1,4%.

У назвах незначної кількості робіт (22,9%) було згадано і деякі види порушень, які мають безпосереднє відношення до безпеки дорожнього руху, а саме:

- порушення правил експлуатації транспортних засобів – 8,6%;
- незаконне заволодіння транспортним засобом (угон чи посягання на власність) – 4,3%;
- порушення правил на транспорті – 2,9%;
- керування транспортним засобом у стані сп'яніння – 1,4%;
- порушення правил керування транспортним засобом – 1,4%;
- порушення правил, норм і стандартів – 1,4%;
- технічний стан транспортних засобів – 1,4%;
- порушення правил перевезень пасажирів та вантажів – 1,4%.

Висновок. Таким чином, дисертаційні роботи щодо різних аспектів безпеки дорожнього руху за останні двадцять років захищалися переважно у 2000-і роки, але інтерес до тематики у науковців не згасає. Більшість з досліджень – на здобуття ступеня кандидата юридичних наук; якщо орієнтуватися на шифр спеціальності, то серед дисертацій України частіше фігурує спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Свою увагу науковці звертають як на процес забезпечення безпеки дорожнього руху, так і на відповідальність за порушення у сфері БДР, правове регулювання даних процесів через адміністративно-правову та кримінально-правову призму – про це свідчать і предмет, і об'єкт дослідження. Мета – розробка пропозицій та практичних рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства, правового регулювання, діяльності державних органів у процесі забезпечення безпеки дорожнього руху – також підіймає високу планку перед дослідниками. Одним із важливих напрямів таких розробок має стати всебічне дослідження адміністративно-правового статусу особи в сфері безпеки дорожнього руху, з огляду на визнання Конституцією України людини, її життя, здоров'я та безпеки найвищою соціальною цінністю в державі.

Бібліографічні посилання

1. Гуржій Т. О. Державна політика безпеки дорожнього руху: теоретико-правові та організаційні засади : автореф. дис. ... докт. юрид. наук / Т. О. Гуржій. – Д., 2011.
2. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. В. Б. Авер'янова. – К., 2002.
3. Колтаков В. К. Адміністративно-деліктний феномен : монографія / В. К. Колтаков. – К., 2004. – 528 с.

Гаврилюк Р.В. Систематизация научных исследований по вопросам безопасности дорожного движения. Рассматриваются вопросы развития научных взглядов по проблемам обеспечения безопасности дорожного движения в Украине. Предлагаются направления научного поиска современных форм и моделей безопасности дорожного движения.

Ключевые слова: *безопасность дорожного движения, транспортные средства.*

Gavrylyuk R.V. Systematization of research on road safety. The issues of development of scientific views on road safety in Ukraine. Their attention researches pay both to a process of road safety, and the responsibility for violations in this area, the legal regulation of these processes through both administrative-legal and criminal-legal perspective - this show both the subject and the object of study.

The directions of scientific research of modern forms and models of road safety are offered, namely the development of proposals and practical recommendations to improve the current legislation, legal regulation of public authorities in the road safety. One of the important directions of research should be a comprehensive study of administrative and legal status of a person in the field of road safety, given the recognition of the Constitution of Ukraine that the man, his life, health and safety are the highest social values in the state.

Keywords: *road safety, moto-vehicles.*

Надійшла до редакції 23.12.2013

Калугін Є. П.

ад'юнкт

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 342.95 : 351.811

КЛАСИФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ДЕЛІКТІВ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Розглянуто питання становлення наукових поглядів щодо класифікації адміністративних деліктів у сфері безпеки дорожнього руху в Україні. Визначаються напрями наукового пошуку сучасних моделей класифікації.

Ключові слова: *адміністративні делікти, класифікація, безпека дорожнього руху.*

Постановка проблеми. Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблема дослідження загальних засад наукової класифікації адміністративних правопорушень та її використання при розробці і кодифікації законодавства України про адміністративні проступки достатню увагу приділили у своїх працях Ю.С. Васильєв, Є.В. Додін, В.В. Доненко, Т.О. Гуржій, В.К. Колпаков, Д.М. Лук'янець, В.О. Морозова, І.С. Підпригора [1-3]. Зокрема, запропоновані цими авторами підходи до системовиділення щодо порушень норм громадської моралі, встановлення залежності між вибором критеріїв для класифікації та повнотою висвітлення обраного масиву проступків, а також потреба у врахуванні додаткових підстав для класифікації проступків у будь-якій сфері будуть враховані нами при аналізі системи норм про адміністративну відповідальність у сфері безпеки дорожнього руху.